

GUNNAR HECKSCHER:

Moderaterna inför 80-talet

Radikaliseringen av det socialdemokratiska partiet mot slutet av 60-talet ledde till ett ökat behov av ett borgerligt regeringsalternativ, konstaterar ambassadör Gunnar Heckscher. De tre borgerliga partierna har i tur och ordning varit företrädare för sådana alternativ alltsedan Bertil Ohlins försök redan på 50-talet. Efter 1979 har uppgiften av allt att döma fått övertas av moderaterna. Författaren uppmanar partiet att ta lärdom av tidigare erfarenheter och begrunda att partiets namn ställer krav på måttfullhet och avvisar självtillräcklighet.

Om man skall tänka framåt i tiden är det ofta en god början att se tillbaka. Men hur långt tillbaka?

Moderata samlingspartiet av i dag är inte identiskt med Jarl Hjalmarsons högerparti, Arvid Lindmans Allmänna valmansförbund, Carl Ifvarssons lantmannaparti eller kretsen kring Hans Järta på 1820-talet. Det ansvarar inte för vad de hade för sig. Men lika litet kan det göra sig urarva. Det är inte lätt att dra gränsen.

Både Arvid Lindman och Jarl Hjalmarson var starkt inriktade på att deras parti skulle ges bred folklig förankring. För Lindmans del betydde detta framför allt samverkan mellan "lantmän och borgare", för Hjalmarson att dra till sig stora löntagargrupper. Båda lyckades till betydande del, men inte så fullständigt som de hade hoppats.

Vad som på Lindmans tid gav högern dess särprägel var försvarsfrågan, inte — trots motståndarnas tal om "bolagshögern" — de ekonomiska frågorna. Under fredsförhoppningarnas årtionde efter första världskriget var det allt annat än populärt att vara försvarsvän. Man blev inte högerman eller högerkvinna för att göra karriär. Men det bidrog till sammanhållningen.

Inställningen till den politiska demokratin förändrades efter hand. Den allmänna rösträtten genomdrevs av liberalerna med socialdemokratiskt stöd, under först motstånd och sedan tvekan från högerns sida, men sedan avgörandet träffats stod Lindman i spetsen för partiets stora flertal tveklöst fast vid det. Nationella ungdomsför-

bundets flirt med nazistiska diktaturtankar tolererades inte av högern, lika litet som Brantings socialdemokrater hade lyssnat till kommunistiska locktoner. Under mellankrigstiden och andra världskriget hotades den svenska demokratin aldrig inifrån.

Väljare är sällan tacksamma. Liberalerna, som drivit den allmänna rösträtten som sin livsfråga, led den ena motgången efter den andra sedan segern vunnits. Högern, försvarsfrågans parti framför andra, fick uppleva ett katastrofval 1940, när behovet av starkt försvar syntes uppenbart och erkändes av alla partier.

I stället tog socialdemokraterna från 1930-talet under mer än fyrtio år ledningen i svensk politik. Till stor del berodde det på att de hade mycket skickliga ledare och fullföljde en ganska konsekvent politik. Men det fanns också andra orsaker.

Under 1930- och 1940-talen kände människor runt om i världen sig oroliga och osäkra. De sökte efter auktoriteter och fadersgestalter, antingen dessa var ledare för stora omvälvningar som Mussolini och Hitler eller allmänt förtroendeingivande som Franklin Roosevelt. I Sverige uppstod intet revolutionsgrundande läge. Gemenskap och samförstånd blev grundläggande värden, medan polarisering uppfattades som hot. Ådalshändelserna följdes inte av klasskamp utan av Saltsjöbadsanda. Folkhemmet blev den svenska modellen.

Tendensen stärktes under krigsåren. Per Albin Hansson blev en fadersgestalt för hela folket, samtidigt som han förkroppsligade arbetarklassens frammarsch.

Filmen "Karl Fredrik regerar" entusiastmerade alla slags människor oavsett politisk mantalsskrivningsort.

Efterkrigstiden

Under efterkrigsåren, då beredskapsmännens generation dominerade väljarkåren, behöll socialdemokratin under Tage Erlanders ledning mycket av den vunna positionen. Den utnyttjades till en försiktig, gradvis skeende och för många omärklig omdaning av samhället i socialistisk riktning, ehuru inte till full socialism. Försök av socialdemokraterna att gå längre eller snabbare fram ledde till bakslag vid val, men följderna av dessa mildrades av tvåkammarssystemet och genom en tids koalition med bondeförbundet (centern). Denna gav också partiets måttfulla element ett välkommet alibi gentemot otåliga partivänner.

För högerpartiet var detta en svår period. Sedan gammalt hade partiet talat för nationell sammanhållning oavsett klassgränser och för en i vissa hänseenden stark statsmakt. I krigsårens samlingsregering samarbetade högermän och socialdemokrater utan större svårighet. Strax efter kriget talades det ibland om att högern tyngdes av det obefintliga regeringsansvaret. Med något större rätt hade man kunnat säga att Per Albin Hanssons och Tage Erlanders maktägande socialdemokrati tagit över tillräckligt mycket gamla höger tankar, särskilt i fråga om försvar och utrikespolitik, för att Fritjof Domös höger skulle ha svårt att profilera sig.

Under 1950-talet växte dock efter hand motståndet mot den socialdemokratiska maktutövningen. Allt oftare kände vanliga människor att deras handlande hämmades av den regleringsbyråkrati som började ta form i Tage Erlanders samhälle, vilket också krävde att få ta över allt större "resurser" från de enskilda.

Både folkpartiet och högern gynnades av dessa stämningar. Särskilt Jarl Hjalmarson blev något av en folktribun, som sökte hävda svaga individers och mindre gruppers intressen mot statlig och kommunal maktfullkomlighet och byråkrati.

Den rollen blev paradoxalt nog särskilt tacksam därför att socialdemokratiens regeringsställning under långa tider uppfattades som nära nog självklar. Allmänheten ställde knappast krav på något konkret regeringsalternativ. Oppositionspartierna kunde i bästa fall peka på att de ibland lyckades bromsa den socialdemokratiska maktutvecklingen. Mer begärde man inte av dem.

Radikalare socialdemokrati

Mot slutet av 1960-talet ändrades läget. 1968 års stämningar, burna av en dogmatisk studentradikalism utan djupare socialt underlag, skrämde svensk socialdemokrati bort från folkhemstankarna och in på åtminstone en läpparnas bekännelse till verklig socialism. Man talade om "att vilja gå vidare" med Olof Palme. Erfarenheterna av tidigare misslyckanden med öppet socialistiska paroller var glömda. En verkligt eller skenbart radikal socialdemokrati,

påverkad av en likaledes radikaliserad och akademiserad fackföreningsrörelse som förkastade Saltsjöbadsandan, kunde inte längre stå som garant för den svenska modellen. Polarisering kom på modet, och behovet av ett borgerligt regeringsalternativ blev därmed allt tydligare.

I själva verket har alla de tre icke-socialistiska partierna vid olika tillfällen företrott sådana alternativ. Det sökte sålunda Bertil Ohlins folkparti göra redan på 1950-talet. Att det misslyckades berodde delvis på pensionsfrågan, delvis på tillfälliga omständigheter och delvis på de nyss nämnda förhållanden som gynnade socialdemokraterna. Under förra hälften av 1970-talet uppbars rollen av centerpartiet under Thorbjörn Fälldins ledning. Vid regeringskiftet 1976 var han och hans parti alltjämt ledande på den borgerliga sidan. Den positionen gick förlorad under kärnkraftsstriden, och efter 1979 har uppgiften av allt att döma fått övertas av moderaterna. Skall den stanna där under 1980-talet? Det beror till inte ringa del på dem själva.

Under nästan hela efterkrigstiden har två motsatta tendenser påverkat den svenska valmanskåren. Den ena är strävan efter enighet och kompromiss, den andra polarisering för och emot samhällets omvandling i socialistisk riktning. I den mån den förra tendensen gör sig gällande och förmår socialdemokraterna att avstå från eller åtminstone dölja sin socialism har de möjlighet att återfå sin starka ställning, eftersom enighet inte kan nås utan deras medverkan. Om den motsatta tendensen får gälla blir också utgången sannolikt den

motsatta. Hittills har det alltid funnits klara folkmajoriteter mot uttalad socialism, och intet tyder på annat än att detta är ett bestående förhållande.

Men då ligger också ett särskilt ansvar på det av de icke-socialistiska partierna som förefaller vara huvudalternativ till socialdemokratin. Det måste företräda också den stora del av valmanskåren som inte egentligen hör hemma hos vare sig centern, folkpartiet eller moderaterna men omfattar åsikter som är gemensamma för alla tre, eller rentav tvekar mellan borgerlighet och socialdemokrati.

Politik – det möjligas konst

Ibland frågas hur stor hänsyn ett parti skall ta till väljarnas mening. Är inte det riktiga att fastställa programmet och handla därefter oberoende av hur många röster man får vid valen?

Otvivelaktigt är detta en svår avvägningsfråga. Å ena sidan hotar principlöshet, å den andra dogmatism. Såvitt man kan förstå av en rad opinionsundersökningar tilltalas väljarna inte heller alltid av den följsamma principlösheten.

Problemet finns inom alla partier. Mörkgröna centerpartister kände sig svikna när deras statsminister gick med på att ladda Barsebäck 2. De glömde vad han uppnått: att kärnkraftsfrågan kommit att bedömas ur andra synpunkter än de som gäller ekonomisk energiförsörjning. Mörkröda socialdemokrater tycker att Olof Palme både i regering och i opposition fört en

alltför borgerlig politik och kan inte förstå varför partiet tvekat att gå till val på Meidners förslag till fackförbundsfonder.

Svaret ligger väl i att politik är det möjligas konst. Program och principförklaringar utvisar vad man helst vill åstadkomma. Men de är till för att förverkligas – så långt det går – inte för att ge samvetsfrid. Ofta blir det som Fälldin uttryckte med orden att man inte nått ända fram. Å andra sidan är medgivanden och kompromisser motiverade endast för att man skall komma en bit på väg. Den som ställs åt sidan har ingen anledning att ge med sig.

Det är inte heller alltid så lyckat att lyssna på rörelsen, som Erlander rådde Palme att göra, och inom alla partier har det med tiden blivit allt mera riskabelt. "Rörelsen" behärskades tidigare av vanligt folk med praktisk inriktning, och de kom i den dagliga tillvaron ofta i kontakt med oliktankande. Så är det inte längre. Dess hörbara medlemmar är numera ofta hel- eller halvprofessionella förtroendemän, vilkas liv är politiken och som hetsar upp sig tillsammans med meningsfränder. Deras åsikter och bedömningar är inte representativa för den stora allmänheten.

Samtidigt har väljarnas politiska medvetande och politiska rörlighet starkt ökats. De förflyttar sina röster över hela fältet, ibland direkt mellan moderater och socialdemokrater. De röstar allt mindre enligt socialgrupps- eller yrkestillhörighet och allt mera enligt åsikter i sakfrågor. Vad de politiskt ledande måste göra är därför just att lyssna inte bara på rörelsen,

utan särskilt på vad de många människor tänker och känner som inte identifierar sig med någon rörelse alls.

Samlande lösningar

Hur blir det med sk breda och samlande lösningar? Det ligger i politikens natur att partier, som i ett visst läge eller i en viss fråga eller grupp av frågor finner gemenskapen i intressen och strävanden vara betydelsefullare än vad som skiljer dem åt, har anledning att samarbeta eller rentav bilda koalitioner. De måste då vara beredda att för detta syfte göra ömsesidiga medgivanden av verklig betydelse. Sådan åsikts-gemenskap är — om man i detta sammanhang bortser från vpk — av allt att döma sannolikast mellan två eller tre av de icke-socialistiska partierna, minst sannolik mellan moderater och socialdemokrater. Men ingen kombination är helt utesluten.

Ibland kan enighet täcka nästan hela det politiska fältet. Då kan det bli fråga om samlingsregering, som under andra världskriget, eller om heltäckande kompromisser, såsom en tid var vanligt i förvarsfrågan. På senare tid har man kommit fram till att väsentliga grundlagsändringar, som ju gäller ramen för det politiska arbetet, inte skall genomföras annat än om en så vidsträckt enighet uppnåtts.

Däremot kan man aldrig tala om samlande lösningar när någon riktning som företräder en verkligt betydande del av allmanskåren ställs utanför. Alldeles klart är att uppgörelser som riktas mot eller går id sidan av något bland de största par-

tierna, socialdemokrater eller moderater, visserligen kan vara motiverade av åsikts-gemenskap i ett konfliktläge, men aldrig kan hindra konflikter.

I svensk politik är ett huvudproblem att socialdemokraterna vant sig vid att alltid, självklart och tveklöst, göra anspråk på en ledande ställning. Så är det inte på andra håll. De västtyska socialdemokraterna, som måste räkna med att ständigt förbli minoritet, har sålunda visat sig beredda till verkliga eftergifter i koalitioner med borgerliga partier. I någon mån var förhållandet likartat när "arbetare och bönder" samverkade i Sverige på 1930- och 1950-talen. Nutida svenska socialdemokrater kan däremot av allt att döma på sin höjd tänka sig att söka stödpartier för att genomföra sin egen politik. Den som samarbetar med dem riskerar därför att helt förlora sin identitet.

Moderaterna blir å andra sidan knappast inom överskådlig framtid så starka att samarbete med dem medför motsvarande risker, annat än för den som blir förskräckt av gemensamma motståndares propaganda. Moderaternas möjligheter till reellt inflytande beror av sakargumentens hållbarhet och förmågan att mobilisera opinionsstöd också utanför den egna väljarkåren. De är inte beroende av vad som i ett visst parlamentariskt läge "krävs" av talföra representanter för centern och/eller folkpartiet. Men avgörande är vad väljarna kräver av *alla* samverkande partier för att inte beröva dem sitt stöd vid nästa val.

Moderaternas handlande efter 1976

Med sådana utgångspunkter är det man har att tolka moderata samlingspartiets handlande sedan 1976. Det godtog 1976 och 1979 års regeringsförklaringar trots att de inte i allo stämde med partiets uppfattning. Där fanns ändå åtskilligt som gjorde detta. Moderaterna lämnade regeringen 1981, när det visade sig att centern och folkpartiet gick ifrån vad som överenskomits och deklarerats av trepartiregeringen och i stället med förbigående av den tredje regeringspartnern valde en till innehållet minst sagt dimmig skattekompromiss med socialdemokraterna. De släppte fram tvåpartiregeringen hellre än socialdemokraterna. De har sedan oberoende av denna regerings handlande och andra partiers glåpord sökt klargöra var de står och hur de vill angripa dagens problem, i avvaktan på att de ånyo skall få tillfälle att praktiskt medverka till deras lösning.

Både engelska, franska och västtyska tidningsmän har i olika sammanhang frågat mig: varför blir inte Gösta Bohman statsminister? Den kände Times-kolumnisten Geoffrey Smith skrev i slutet av juni i år:

Look at the Conservative parties of Scandinavia. Their strength is now increasing; but for years they have been regarded as outside the mainstream, the party with which it is dangerous for others to associate too closely because they are seen so much as the spokesmen for a minority interest. They have served in non-socialist coalitions; but up to now it has been taken for granted that

they could not lead such governments, even when they have had the person most qualified to be prime minister.

Naturligtvis beror inte inflytandet i en regering av titulaturen. Gösta Bohman var som ekonomiminister i vissa lägen ungefär lika inflytelserik som statsministern och klart mera inflytelserik än den som kallade sig vice statsminister. Ändå är Smiths och de andra utländska bedömarnas frågeställning inte ointressant när moderaterna skall planera för 1980-talet.

Tag lärdom av erfarenheterna

Sannolikt kommer partiet under detta år-tionde att erfara en tillvaro i ömsevis opposition och regeringsställning. Det måste skapa beredskap för båda och sörja för åtminstone viss konsekvens mellan vad det företar sig i den ena och i den andra egenkapen. Det räcker inte att bedöma vad som är sakligt riktigt och önskligt. Hänsyn måste också tas till vad som är psykologiskt möjligt och rimligt med hänsyn till opinionsläget. Detta har vållat problem i det förflutna. Kanske kan jag, eftersom jag själv var i hög grad medansvarig, ha lov att erinra om några misstag som på sin tid begicks av högerpartiet under den långa oppositionsperioden.

På 1950-talet presenterade partiet sk skuggbudgetförslag som underlag för sina krav på skattesänkningar. Det var fel ur många synpunkter. Oppositionen har aldrig den erforderliga sakkunskapen för att utarbeta en budget. Det kan bara regeringen göra. Vidare bortsåg man från att

skattesänkningar på litet längre sikt skulle öka skatteunderlaget och därför bli helt eller delvis självfinansierande. Den sk Laf-ferkurvan var inte uppfunnen, men den hade för trettio år sedan varit mera till-lämplig än nu, då de från högskattesyste-met oskiljaktiga dåliga vanorna hunnit nö-tas in. Och för det tredje är det oklokt att lägga fram otrevliga förslag annat än när de kan förverkligas så att också de trevliga följderna framträder.

Förslaget att slopa första barnbidraget men höja de följande var ett exempel. Skulle man verkligen skära i statsutgif-terna räckte det inte att gnälla om småut-gifter. Man måste angripa de stora pos-terna, och bland dessa var en förändring beträffande barnbidragen troligen mindre socialt belastande än en som gällde exem-pelvis pensionerna. Förslaget var också befolkningspolitiskt motiverat. Likafullt visade det sig vara ett stort misstag att lägga fram det. Det psykologiska motstån-det blev våldsamt, och partiet skattesänk-ningssträvanden komprometterades.

Den hårda kritiken mot Sovjetunionen, kulminerande i motståndet mot Krusjtjevs Sverige-besök, hade också goda sakska-ler för sig. Men den uppfattades som en avvikel-se från den då, relativt kort tid efter andra världskrigets slut, sakrosankta "neutrali-tetspolitiken" och gav socialdemokraterna argument för att de och endast de skulle anses kompetenta att sitta i regeringsställ-ning och sköta utrikespolitiken.

1964 tog vi upp frågan om folkpensionä-rer som inte fick ATP. Vad vi då förordade har därefter förverkligats under namnet

pensionstillskott. Men eftersom vi räknade med finansiering via pensionsfonderna kunde det hela betecknas som ett angrepp på ATP-systemet, ett hot mot ATP-pen-sionerna. Och dem hade svenska folket nu slutgiltigt bestämt sig för.

När det gäller moderaternas handlande i regeringsställning har jag i brist på egen kunskap och erfarenhet ingen möjlighet att bedöma vilka misstag som kan ha be-gåtts. Men förklaringen kan ju också vara att det inte förekommit några sådana.

Naturligtvis blir under 1980-talet lik-som eljest politikens innehåll det väsentli-gaste. Det diskuteras i anslutning till prin-cipprogram och handlingsprogram, och här är inte platsen för den diskussionen. Allra minst kan det bli fråga om att analy-sera begreppen liberalism och konserva-tism. Den uppgiften har ju en annan för-fattare åtagit sig. Ett par reflexioner må dock tillåtas.

Sociala hänsyn och ekonomiska möj-ligheter

Alla ledare för högerpartiet och modera-terna, från Arvid Lidman framåt, har an-gripits med påståenden om att vi skulle sakna social ansvarskänsla och medkänsla och bara tänka på höginkomsttagarna. Den sortens angrepp kan man ta med ro. De kommer snabbare än brev på posten så snart någon pekar på att socialpolitikens möjligheter beror på den lönsamma pro-duktionens omfattning, att man inte kan driva fördelningspolitiken därhän att det blir för litet att fördela, eller att det kan

finnas skäl att lösa sociala problem på andra vägar än kritikerna har lust att gå.

Det är föga meningsfullt att inbilla sig att social medkänsla går efter partilinjer. Sedan Jarl Hjalmarson lämnat dagspolitiken ägnade han sig bland annat åt kriminalpolitiskt reformarbete och åt Röda Korset. Gösta Bohman talade redan under den första trepartiregeringens första månader om att arbetslöshet var det mest oekonomiska av allt, och han har envist engagerat sig för den bofasta skärgårdsbefolkningen, vilken sannerligen inte är någon överklassgrupp.

Därtill kommer att åtskilligt i nyliberalernas, tex den så kallade public-choice-skolans kritik mot den offentliga sektorn är fullt förenligt med aktiv socialpolitik. Samhällets omsorg om barnfamiljerna behöver inte bli mindre om den kollektiva barnomsorgen bekostas med avgifter i stället för kommunala och statliga anslag. Vill man gemensamt satsa lika mycket som förut för barnfamiljerna kan det ske genom att man i stället ger ut motsvarande belopp på vårdnadsbidrag eller höjda barnbidrag. Under gynnsamma förhållanden kan man ju rentav besluta sig för att öka den totala utgiftssumman. Vad som åsyftas är minskad styrning av familjernas handlande, alltså ökad valfrihet. Troligen skulle föräldrarna vid en sådan omläggning också bli mera intresserade av att personligen delta i arbetet, och kanske bleve daghemmen mera ekonomiskt skötta. Det är inte asocialt.

Skall man spara i statens och kommunernas budget kan det synas vara enklast

och mest naturligt att angripa bidragssystemet. Men i själva verket är det inte transfereringarna som är dyrbarast och mest inskränker enskild handlingsfrihet, utan den kollektiva konsumtionen. Sedan nu äntligen alla, eller nästan alla, kommit till insikt om att vi inte har obegränsade resurser finns det skäl att öka de selektiva inslagen i socialpolitiken på bekostnad av de generella. Då är det mera troligt att man når dem som är verkligt svaga. Det är inte heller asocialt.

Överväganden av den sorten, där sociala hänsyn och ekonomiska möjligheter tillsammans ingår i beslutsunderlagets förutsättningar, kommer vi alla att få göra under 1980-talet och lång tid därefter. Om moderaterna tidigare än andra pekat på sådana problem är det ingenting att skämmas för.

Nyansera budskapet

Likafullt finns det anledning att nyansera budskapet, och det sker nog inte alltid. Vi kritiserar ofta socialismen därför att den är omänsklig, hämmar individernas utveckling och låser dem vid ett mekaniskt system. Det är rätt. Men då får vi inte heller glömma att också en individualistisk ordning, brutalt tillämpad, kan bli omänsklig. Vad som fungerar väl för flertalet kan bli oförlåtligt hårt mot ett mindretal som saknar kraft att göra sig gällande. Samhället bör ge utrymme åt dem som har normal styrka, men måste också skydda de svaga.

Att detta är ett dilemma kan aldrig bestridas. Det är visserligen helt groteskt när

någon talar om Sverige som ett "kapitalistiskt klassamhälle" — faktiskt är ju facket mycket starkare än kapitalet, och vpk har sin starkaste förankring hos akademiker i offentlig tjänst. Men enbart ökad konkurrens kan lika litet som Internationalen bära med sig lycka åt alla.

Arbetslösheten

Allvarligast är i detta sammanhang arbetslösheten. Den är både ett ekonomiskt och ett socialt problem. Dess orsaker är ekonomiska. I stora delar av näringslivet har produktionskostnaderna stigit så mycket att produktionen inte längre klarar den ram som bestäms av ett mot efterfrågan svarande pris på den färdiga produkten. Hos oss beror detta för närvarande blott sällan på sådana brister i tekniken som kan övervinnas genom investeringar. Viktigast är de relativt höga arbetskostnaderna, dels löner, dels avgifter och skatter som lagts på företagen, samt det förhållandet att arbetskraften varken geografiskt eller i fråga om yrkesbundenhet är lika rörlig som förr. En viktig omständighet är den solidariska lönepolitiken, som ju mycket riktigt från början inriktades på att företag och produktionsgrenar som inte kunde betala tillräckligt höga löner skulle slås ut. Allt detta måste angripas, om problemet skall få någon bestående lösning.

Men arbetslöshetens sociala aspekter är de mest närallgande. Därför kan den inte annat än på mycket kort sikt få tjänstgöra som ekonomisk regulator. Dess sociala och

psykologiska konsekvenser blir redan efter kort tid olycksbringande, hur frikostigt arbetslöshetsunderstöden än beräknas.

Särskilt svaga grupper, som handikappade, utslagna, utbildade och invandrare har också anspråk på uppmärksamhet. Det gäller tom de "nya fattiga", som kommit i ekonomiska svårigheter därför att de ställt in sig på en levnadsstandard som inte längre kan upprätthållas om de råkar ut för något opåräknat. Det är ju själva samhällsutvecklingen som inlett dem i frestelse.

Mycket tyder på att Margaret Thatchers politik i England kommer att framstå som skolexempel på hur illa det kan gå när en regerings handlande får bestämmas av ekonomisk dogmatism. Det är inte otänkbart att detsamma kan komma att gälla om Ronald Reagans politik i Förenta Staterna, också om själva styrelse-skicket där motverkar halsstarrighet och uppmuntrar till större flexibilitet. Moderata samlingspartiet i Sverige har knappast anledning att rätta sig efter sådana förebilder.

Nyliberalismens ekonomiska analys innebär i många hänseenden framsteg i jämförelse med de ekonomiska idéer som slentrianmässigt brukat predikas och tillämpas under de senaste femtio åren. Men inte heller nyliberalismen kan utesluta alla andra hänsyn och överväganden. Den ekonomiska politikens möjligheter beror av hur människor reagerar, och framför allt är ekonomin endast medel, inte självändamål, när man söker skapa trygghet, frihet och över huvud taget en dräglig tillvaro för

de många människorna. Sådant som för-
svar för det nationella oberoendet, kultu-
rell utveckling och mänskliga samlevnads-
former kan aldrig mätas enbart i ekono-
miska termer, också om det liksom allt

annat beror av de ekonomiska möjlighe-
terna.

Moderata samlingspartiet har tagit ett
namn som ställer krav på måttfullhet och
avvisar själv tillräcklighet. Det förpliktar.